

การศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ

The Study of Appropriate and Safety Environmental Management Handbook for the Elderly

เมธี พิริยการนนท์¹

Methee Piriyakarnnon

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “โครงการการจัดทำคู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุมีกระบวนการต่างๆ โดยสรุปได้ คือ 1) กระบวนการศึกษาข้อมูล เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องโดยต้องมีการสรุปเนื้อหาเพื่อหาความเกี่ยวข้องของข้อมูลกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการ SWOT ANALYSIS เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกทางด้าน สภาพของพื้นที่ ศักยภาพ ปัญหาของพื้นที่ โดยที่การวิเคราะห์ต้องผนวกกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ตอบสนองความต้องการ และพฤติกรรมการใช้งานของคนในชุมชนอย่างแท้จริง 3) กระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน ที่เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากเพื่อที่จะให้งานประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพโดยการหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานส่วนกลาง ความพร้อมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 4) กระบวนการจัดทำแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นการวางแผนปฏิบัติการที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมจัดทำแผนงานโครงการร่วมกัน ที่ระดับขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ตลอดจนงบประมาณหรือแหล่งทุนสนับสนุนไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ดังกล่าวนั้นจะสามารถเป็นแนวทางในการศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนต่างๆได้ต่อไป

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ, การจัดสภาพแวดล้อม, ที่อยู่อาศัย, สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เบอร์โทรศัพท์ 081-4814891 Email : methee-tar48@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts Mahasarakham University

Abstract

This Research. "Project is a manual process to appropriate safe environments for the elderly with many processes that can be summarized as follows : 1) The study. And study and gather data. Physical, economic, social as well as quantitative data that must be summed to find the meat of the information related to the purpose of the study, 2) Data analysis process. SWOT ANALYSIS The data analysis method to determine the depth of the information, conditions of potential problem areas. The analysis must be combined with quantitative data analysis needs and the behavior of people in the community, 3) The process of working with the community. The process is very important in order to make it work successfully and efficiently by the central agency for help. The availability of local authorities and communities. Cooperation of relevant agencies and organizations, etc. 4) The plan and its implementation. The action from the brainstorm meetings of all parties involved. A project plan together, to identify the processes responsible for the duration of the operation, as well as the budget or funding sources, to provide clarity in order to put the plan into action. The process, For the approach can be studied, and the environment and are safe for the elderly in communities in the future.

Keywords : Elderly, The environment, Housing, Facilities for the elderly.

บทนำ

ความเจริญของวิทยาการในการรักษาสุขภาพที่มีคุณภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย พบว่าประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาประชากรผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกๆ ปี การเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงอายุจำเป็นต้องมีมาตรการดำเนินงานรองรับในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้ปราศจากโรคและอุบัติเหตุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเป็นการดำเนินงานในมิติทางสังคมในเชิงป้องกันปัญหา เพื่อส่งเสริมให้การใช้ชีวิตในสังคมและชุมชนของผู้สูงอายุมีคุณภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด โดยมีปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นสิ่งสนับสนุน และยังมีหน่วยงานส่วนกลางต่างๆ ที่ตระหนักและเล็งเห็นในการที่สร้างนโยบายเพื่อการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติงานคุ้มครองส่งเสริม และสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลายด้าน เช่น การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะ การจัด

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นมาตรการหนึ่งที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัย ปกป้องผู้สูงอายุไม่ให้ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตราย สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นสุข โดยผู้เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยภาครัฐ ท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ชุมชน ครอบครัว และทุกภาคส่วนของสังคมต้องมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผนวกกับทางผู้วิจัยได้มีการศึกษาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกัน 2 โครงการ ซึ่งเป็นการจัดการด้านสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ตามที่กฎหมายกำหนดบนพื้นฐานความรู้และความเข้าใจรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว และเกี่ยวข้องกับงานออกแบบด้านสถาปัตยกรรมในชุมชน ซึ่งสามารถศึกษาสรุปข้อมูลที่เกิดจากการศึกษา และการประเมินผล เพื่อจัดทำเป็นคู่มือในการศึกษาสำหรับผู้สนใจในหัวข้อนี้ ทั้งนี้เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ แนวคิด และรูปแบบในการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับ

ผู้สูงอายุ ที่ได้ทำการศึกษาที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดนโยบาย การมอบอำนาจหน้าที่อิสระในการตัดสินใจ การกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน และการกำหนดงบประมาณ รวมทั้งมีบุคลากร ตลอดจนผู้บริหารและสมาชิกสภาที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น

คำถามงานวิจัย

รูปแบบและคู่มือในการศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน โดยศึกษากระบวนการในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนสำหรับผู้สูงวัย
- 3) เพื่อศึกษาและจัดทำคู่มือการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) เพื่อส่งเสริมให้ผู้วิจัย และหน่วยงานมีแนวทางพัฒนาการดำเนินงานการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในระยะต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงาน/ระเบียบวิธีวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อแนวทางในการศึกษา เพื่อจัดทำคู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานของการวิจัย
2. ลงพื้นที่เพื่อศึกษากรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง
3. ออกแบบลักษณะการศึกษาข้อมูลทางตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อใช้สำหรับขอความ

ร่วมมือในการทำวิจัยและเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

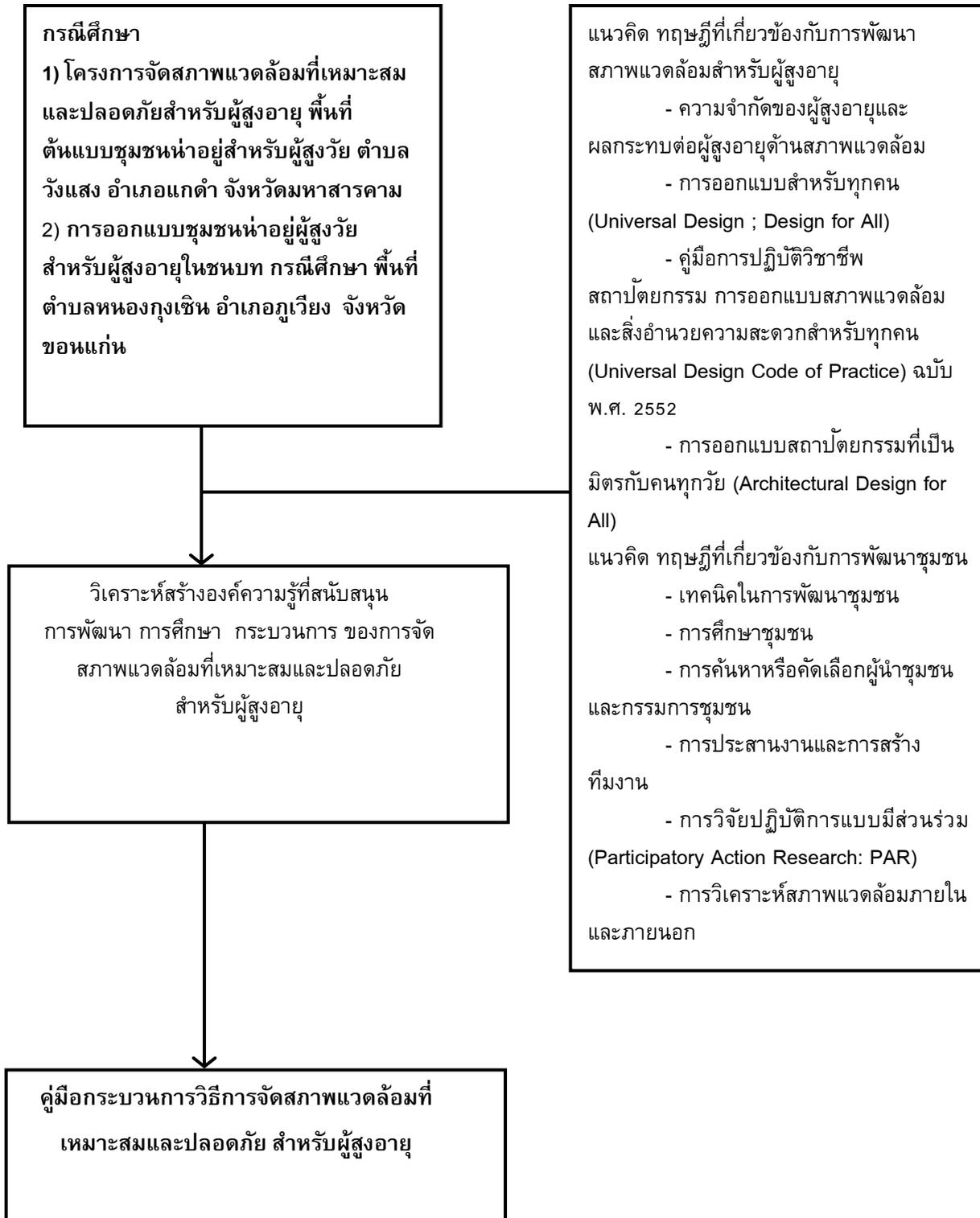
4. ศึกษาวิเคราะห์และอธิบายความสัมพันธ์ของเงื่อนไข ปัญหาและข้อจำกัด ในการการศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือกระบวนการจัดการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
5. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หาองค์ความรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาเพื่อจัดทำคู่มือกระบวนการจัดการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
6. ทำการวิเคราะห์และประมวลผลจากข้อมูลต่างๆ
7. สรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะ

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิธีการกระบวนการ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กระบวนการ ของการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การ แนวทางของการพัฒนาชุมชนอันได้แก่ วิธีการทำงาน การศึกษาข้อมูล การได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงลึก การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและการบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาพื้นที่
2. ศึกษางานวิจัย กรณีศึกษาต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการในการทำงาน และแนวทางปฏิบัติในจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ
3. ลงพื้นที่เพื่อศึกษากรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง
4. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์และอธิบายความสัมพันธ์ของเอกสารและกรณีศึกษา เพื่อการสร้างแนวทางที่สนับสนุน การพัฒนาการศึกษา กระบวนการ ของการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุต่างๆ
5. ทำการวิเคราะห์และประมวลผลจากข้อมูล
6. สรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษา

คู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ นั้นสามารถสรุปหัวข้อหรือประเด็นต่างๆ รวมถึงตัวอย่างต่างๆ ที่ได้จาก การจัดทำคู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุมีกระบวนการต่างๆ โดยสรุปได้ คือ

1) **กระบวนการศึกษาข้อมูล** เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีการสรุปเนื้อหาเพื่อหาความเกี่ยวเนื่องของข้อมูลกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2) **กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล** เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการ SWOT ANALYSIS เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกทางด้าน สภาพของพื้นที่ ศักยภาพ ปัญหาของพื้นที่ โดยที่การวิเคราะห์ต้องผนวกกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ตอบสนองความต้องการและพฤติกรรมการใช้งานของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

3) **กระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน** ที่เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากเพื่อที่จะให้งานประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพโดยการหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานส่วนกลาง ความพร้อมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4) **กระบวนการจัดทำแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติ** เป็นการวางแผนปฏิบัติการที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมจัดทำแผนงานโครงการร่วมกัน ที่ระบุถึงขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ตลอดจนงบประมาณหรือแหล่งทุนสนับสนุนไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ดังกล่าวนั้นจะสามารถเป็นแนวทางในการศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนต่างๆ ได้ต่อไป และมีรายละเอียดได้ดังนี้

1. กระบวนการศึกษาข้อมูล

• ประเด็นในการศึกษา

ขอบเขตการคัดเลือกและวิธีการคัดเลือกหมู่บ้าน หรือกลุ่มบ้าน

การศึกษานี้เป็นการพิจารณาความเหมาะสมของการสร้างแนวทางการค้นหาพื้นที่นำร่องของชุมชนและกลุ่มบ้าน รวมถึงพื้นที่ที่สามารถพัฒนาและเป็นตัวอย่างของการพัฒนาต่อไป โดยในการพิจารณานั้นควรมีการสร้างเกณฑ์ของการพิจารณาที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ที่พร้อมและเหมาะสมในการพัฒนาอย่างแท้จริง และส่งผลถึงการสร้างประเด็นในการศึกษาข้อมูลในเชิงกายภาพ โดยเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการพิจารณาเป็นการวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่ศึกษามา โดยทำการศึกษาเรื่องดังต่อไปนี้

ข้อมูลในเชิงกายภาพ

การศึกษาต้องให้ทราบถึงข้อมูลทั่วไป ที่ครอบคลุมในการที่จะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมของชุมชน ลักษณะเด่นของชุมชน วิถีชีวิต ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงข้อมูลในเชิงลึกถึงพฤติกรรม วิถีชีวิต ลักษณะการอยู่อาศัย พื้นที่ใช้งานประจำ และสังเกตถึงพื้นที่ใช้สอยภายในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้งาน

- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์
- จำนวนที่ดิน จำแนกตามพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะ
- แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะนิเวศวิทยา ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำกินน้ำใช้
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะทางนิเวศวิทยา
- ลักษณะภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ
- การคมนาคม
- การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาชุมชน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- สภาพปัญหาทางกายภาพ

- ฯลฯ

ข้อมูลทางสังคม การเมือง การปกครอง

- โครงสร้างการปกครอง การแบ่งพื้นที่ในหมู่บ้าน
- กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบ และพฤติกรรมการทำงานหรือกิจกรรมของชุมชน
- กลุ่มกิจกรรมที่มีในชุมชน ความเข้มแข็งของกลุ่ม หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินงาน
- รูปแบบวิถีชีวิต เช่น การนับถือศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี กฎข้อห้ามของชุมชน บทลงโทษหากมีการละเมิด ฯลฯ
- ปัญหาทางสังคม การเมือง การปกครอง
- ผู้นำชุมชน
- องค์กรความรู้ที่สั่งสมอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน
- ยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน และยุทธศาสตร์ในอนาคตที่ชุมชนคาดหวัง
- ฯลฯ

2. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

• การวิเคราะห์เพื่อจำแนกชุมชน

ควรมีการจำแนกประเภทของการศึกษาชุมชนตามลักษณะต่างๆ เพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนาของพื้นที่ชุมชนได้อย่างชัดเจน และตรงตามเป้าประสงค์ โดยสามารถแยกเป็นประเด็นต่างๆดังนี้

- จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้
- จำแนกตามเนื้อหาของข้อมูลที่จะนำไปใช้
- จำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล
- จำแนกตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
- จำแนกตามผู้กระทำการศึกษา
- จำแนกตามทัศนคติของผู้ศึกษา

• การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ศักยภาพของพื้นที่ชุมชน

การวิเคราะห์ชุมชน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

ภายในและภายนอก เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาสภาพของชุมชน และเพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง

• การวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา

การวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์เพื่อการค้นหากลุ่มเป้าหมายเบื้องต้นของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เปรียบเทียบกับจำนวนประชากรของชุมชน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้การสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) จากตารางรายชื่อประชากรผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ชุมชนนั้นๆ และควรมีการทำประชาคมเพื่อคัดเลือกสถานที่ที่มีการใช้งานมากที่สุดของผู้สูงอายุจากชุมชนผนวกด้วย

• การวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์จากข้อมูลทางกายภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อสร้างแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนและพฤติกรรมของผู้ใช้งาน โดยผนวกแนวความคิดต่างๆ ที่ศึกษามา โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลัก คือ แนวคิด 3 ประการ ได้แก่

1) **สะดวก** หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้งานได้สะดวกยิ่งขึ้น มีความเหมาะสมกับสมรรถนะของร่างกายของผู้สูงอายุที่กำลังทยอยลดน้อยลง ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ดียิ่งขึ้น

2) **ปลอดภัย** หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยเพื่อลดความเสี่ยงหรือโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุให้ได้มากที่สุด

3) **ใช้งานได้จริง** หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งทางด้านงบประมาณและการใช้งานของผู้สูงอายุ โดยเน้นที่การใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและมีราคาถูก แต่มีความคงทนแข็งแรงและเหมาะสมกับสภาพการใช้งาน

3. กระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมาก ที่จะทำให้งานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การจัดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน เพราะฉะนั้นการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ต้องทำควบคู่กันไป โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การส่งเสริมให้นำบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาให้ได้มากที่สุด โดยมีนักวิจัยภายนอกชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและช่วยอบรมความรู้และทักษะของการทำวิจัยให้แก่ชุมชนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ต้องระวังในการครอบงำความคิดและการตัดสินใจของชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทในทุกๆ ขั้นตอน โดยมีตัวแปรในการทำงานร่วมกับการทำงาน คือ

• ผู้นำชุมชน

การทำงานที่มีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ และทัศนคติ ที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์โครงการจะทำให้งานสามารถลุล่วงไปด้วยดี โดยที่ผู้นำชุมชนนั้นควรเป็นผู้นำประเภทนักยุทธศาสตร์ (Strategist) บุคคลประเภทนี้จะมีความรู้ความสามารถมาก มองเห็นภาพรวมทั้งหมดขององค์กร และผู้นำประเภทนักสร้างสรรค์พัฒนา (Alchemist) บุคคลกลุ่มนี้พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรอยู่ตลอดเวลา

• ผู้ประสานงาน และกรรมการชุมชน

การพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ นั้นจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อนำไปใช้ให้เกิดการปฏิบัติในทิศทางที่สอดคล้องและเชื่อมโยง ผู้ประสานงานจึงต้องมีความเข้าใจการทำงานและกระบวนการการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อแสวงหาความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและบุคลากรต่าง ๆ ในระดับชุมชน และสามารถติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานอย่างสมานฉันท์ ไม่ขัดข้อง ขัดแย้ง หรือเสื่อมถวัลย์ รวมถึง การจัดให้คนทำงานร่วมกันอย่างสัมพันธ์สอดคล้อง ผ่านกระบวนการกลุ่มโดยรวบรวมความสามารถแต่ละด้านที่บุคคลมีอยู่มาประสานเพื่อให้เกิดการปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการจัดทำแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติ

การวางแผนปฏิบัติการที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่เข้าร่วมการประชุมรับฟังผลงานและร่วมจัดทำแผนงานโครงการร่วมกัน โดยแบ่งออกเป็นโครงการปฏิบัติการและรายละเอียดของโครงการต่างๆ ซึ่งระบุถึงขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ตลอดจนงบประมาณหรือแหล่งทุนสนับสนุนไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดของโครงการดังหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 1) หลักการและเหตุผล
- 2) พื้นที่โครงการ
- 3) ขั้นตอนการดำเนินงาน
- 4) ผู้รับผิดชอบ
- 5) ระยะเวลาการดำเนินงาน งบประมาณ / แหล่งทุนสนับสนุน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุ ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงข้อดีข้อเสีย อุปสรรค และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานที่จะเป็นผลกระทบต่อการทำงานในการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยได้ข้อสรุปในประเด็นต่างๆ

- 1) การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานส่วนกลาง คือ การนำความรู้ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้ จึงจำเป็นต้องมีการหาภาคีความร่วมมือและกลไกในการดำเนินงานที่เหมาะสมอื่นๆ เป็นตัวหนุนเสริม จากส่วนกลาง หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว
- 2) ความพร้อมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ การมีผู้นำและบุคลากรที่มีศักยภาพและมีความสนใจงานด้านผู้สูงอายุ รวมทั้ง

ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายช่าง ที่มีความพร้อมในการดำเนินงานและร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วม รวมไปถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุด้วย

3) ความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การมีสถาบันการศึกษา คือ ที่มีองค์ความรู้ทางด้านต่างๆ เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การก่อสร้าง การฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการศึกษาและทำการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยด้วย หรือแม้แต่การขอการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานหรือ องค์กรเอกชนที่มีความสนใจในโครงการลักษณะนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้ด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ

4) งบประมาณ และที่มาของแหล่งทุน ข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณยังคงเป็นอุปสรรคของโครงการ ที่ส่งผลต่อการนำไปสู่การปฏิบัติจริงให้เป็นรูปธรรม เพราะงบประมาณหลักที่จะมาจากท้องถิ่นและชุมชนนั้นซึ่งมีข้อจำกัดอยู่มาก รวมถึงตัวผู้สูงอายุและครอบครัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ด้อยโอกาส หน่วยงานท้องถิ่นต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมงบประมาณให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี และสอดคล้องกับหมวดหมู่ของงบประมาณที่จะสามารถพัฒนาได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

ประเด็นที่สำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม คือเรื่องของงบประมาณ ต้องมีการจัดเตรียมงบประมาณอุดหนุนให้เพียงพอที่จะทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยผ่านกระบวนการศึกษาข้อมูลและการคัดเลือกพื้นที่อย่างเป็นระบบ ทั้งทางด้านข้อมูลเชิงคุณภาพ อาทิ สมรรถนะทางร่างกายของผู้สูงอายุ สภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ สภาพทางกายภาพของพื้นที่และชุมชน เป็นต้น และเชิงปริมาณ อาทิ จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ด้อยโอกาส ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ข้อมูลดังกล่าวท้องถิ่นและชุมชนสามารถดำเนินการตามแนวทางที่เสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รองลงมา คือ ประเด็นเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่จะต้องมีความพร้อมและมีการสนับสนุน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งจะทำให้เกิดงานที่ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น เพื่อแบ่งปันทรัพยากร บุคลากร และองค์ความรู้ โดยอาจเริ่มต้นกับท้องถิ่นใกล้เคียงได้ ประเด็นสุดท้ายควรส่งเสริม การให้ความรู้กับชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญหรือหลักทางวิชาการ ในเรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการทำความเข้าใจกับชุมชน และมีการติดตามผลด้วยตัวชุมชนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ยังมีขั้นตอนที่ควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเพื่อให้การศึกษาและการสร้างคู่มือที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

1) การเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลในภาพรวมสามารถลดทอนรายละเอียดของแต่ละเนื้อหา และแบบสอบถามลงได้บางส่วนเพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน โดยควรให้มีประเด็นที่ชัดเจนสำหรับประกอบการพิจารณา

2) วิธีการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น สำหรับกรณีจัดทำโครงการลักษณะนี้ในพื้นที่อื่น ๆ จำเป็นจะต้องชัดเจนในเรื่องต่างๆ ว่าตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

3) กระบวนการขั้นตอนการออกแบบการศึกษาในวิธีการออกแบบ และอาจจะต้องศึกษาเรื่องวัสดุที่มีในท้องถิ่นก่อนเบื้องต้น เพื่อที่ในการออกแบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ยังมีขั้นตอนที่ควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเพื่อให้การศึกษาและการสร้างคู่มือที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

1) การเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลในภาพรวมสามารถลดทอนรายละเอียดของแต่ละเนื้อหา และแบบสอบถามลงได้บางส่วนเพื่อความสะดวกในการ

ดำเนินงาน โดยควรให้มีประเด็นที่ชัดเจนสำหรับ
ประกอบการพิจารณา

2) วิธีการประสานงานกับหน่วยงาน
ท้องถิ่น สำหรับกรณีจัดทำโครงการลักษณะนี้ในพื้นที่
อื่นๆ จำเป็นจะต้องชัดเจนในเรื่องต่างๆ ว่าตาม
วัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

3) กระบวนการขั้นตอนการออกแบบ
การศึกษาในวิธีการออกแบบ และอาจจะต้องศึกษา
เรื่องวัสดุที่มีในท้องถิ่นก่อนเบื้องต้น เพื่อที่ในการ
ออกแบบจะสามารถประยุกต์ใช้และระบุรายละเอียดให้
ชัดเจน ซึ่งจะสืบเนื่องไปถึงในเรื่องของการจัดการเรื่อง
งบประมาณทั้งหมด รวมถึงเรื่องของการจัด
สภาพแวดล้อมการสร้างเกณฑ์เพื่อหาพื้นที่ที่จะทำและ
ตอบสนองการใช้งานของชุมชนอย่างแท้จริง

4) วิธีการขั้นตอนการก่อสร้าง ควรมี
การศึกษาที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร

จัดการการก่อสร้าง และการสนับสนุนให้เกิดช่างชุมชน
ซึ่งต้องมีมาตรการเสริม เช่น การให้ความรู้กับชุมชน
การทำความเข้าใจกับชุมชน และมีการติดตามผลด้วย
ตัวชุมชนเอง ซึ่งต้องส่งต่อไปยังหน่วยงานในท้องถิ่น

5) การได้มาซึ่งงบประมาณการก่อสร้างจริง
นั้นจะมาจากส่วนใด และให้ท้องถิ่นได้มีการเตรียมแผน
จัดสรรงบประมาณไว้ได้

6) วิธีการประเมินผล ในเรื่องของการ
ติดตามและการประเมินผล ควรที่จะมีการสร้าง
กิจกรรมนำร่อง ควรมีการจัดการทำการประเมินเพื่อให้
ทราบถึงช่วงต่างๆในการดำเนินการ อุปสรรคต่างๆ
หลังจากบ้านเสร็จควรมีการประเมินผู้อยู่อาศัยว่าอยู่ดี
หรือเปล่า ปัญหาได้ถูกแก้ไขจริงหรือไม่ และมีการ
สรุปผลที่ชัดเจน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู หอสูติสิมา และเมธี พิริยการนนท์. (2553). *โครงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุพื้นที่ต้นแบบชุมชนนำอยู่สำหรับผู้สูงวัยตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม*. รายงานวิจัย
ฉบับสมบูรณ์. มหาสารคาม : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- กตัญญู หอสูติสิมา และเมธี พิริยการนนท์. (2555). *การออกแบบชุมชนนำอยู่ผู้สูงวัย สำหรับสูงอายุในชนบท
กรณีศึกษา พื้นที่ตำบลหนองกุงเขิน อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาสารคาม
: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ครรรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้*. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ
: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. (2552). *คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อม
และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการออกแบบสำหรับทุกคน (Universal Design Code of Practice)*.
กรุงเทพฯ: พลัส เพรส.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2547). *พระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: เจ เอส การพิมพ์.
- กิตติอร ศิริสุข และคณะ. (2553). *การปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุใน
ชนบท*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์และคณะ. (2548). *มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ*. รายงานวิจัย
ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มูลนิธิสาธารณสุข (มสช.) และ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์และคณะ. (2553). *การออกแบบชุมชนนำอยู่ผู้สูงวัย สำหรับผู้สูงอายุในชนบท*. รายงานวิจัยฉบับ
สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)